

Profesjonsutdanningen

Tromsø klarte det, det kan Agder også

Arne Holte

professor emeritus i psykologi

Start psykologutdanning i Agder nå! Det er ikke samfunnsmessig uklokt, slik Anne-Kari Torgalsbøen hevder i juniutgaven.

I 1989, da noen ville arrangere OL på Lillehammer, sa statsråd Gudmund Hernes: «Det er et spørsmål om vi kan.» Det ble til OL-arrangørens slagord: «De sa vi ikke kunne greie det, så vi gjorde det!». Ikke ulikt Hernes trodde styret ved Universitetet i Tromsø (UiT) at det var urealistisk med psykologutdanning i Tromsø. Halmstrået var at de ville utrede saken. Det gjorde de. Den 1.12.1988 vedtok universitetsstyret å opprette fullt embetsstudium i psykologi. Høsten 1991 var det i gang.

Det var da professor Karl Halvor Teigen med OL-vri formulerte Tromsø-utdanningens slagord: «Vi sa vi kunne gjøre det, så gjorde vi det!» Slagordet bør nå overleveres Universitetet i Agder slik OL-fakkelen ble overlevert Lillehammer.

For Bertil Bjerkan, Frode Svartdal og de andre drivkreftene bak Tromsø hadde rett: I 1990 var det 21 psykologer i Nord-Norge. Nå utdanner Institutt for psykologi 45 psykologer hvert år. Hittil har det blitt 700. Tre år etter utdanning arbeider 80 % i landsdelen. Instituttet driver egen klinikk, har god tilgang på kliniske lærere, samarbeider tett med andre utdanninger, er godt bemannet på alle fagområder med til sammen 100 årsverk, noen fra utlandet, noen i vitenskapelig internasjonal toppklasse. Det har haglet med priser: UiTs undervisningspris flere ganger, Kunnskapsdepartementets undervisningspris og UiTs forskningspris flere ganger. Med 1130 søkere på 49 plasser har UiT landets mest populære psykologutdanning og er det åttende mest søkte studiet i landet.

Timing

... i Norge er jo ikke forskning en integrert del av klinisk praksis

Gå hen og gjør likedan, Agder! Konteksten nå er mye enklere. Alle kommuner skal ha psykolog. Psykisk helse skal inn i skolen. Riksrevisjonen hudfletter regjeringen for å svikte psykisk helse. «Den gylne regel» ligger på søppelhaugen. En ny opptrappingsplan må komme. Psykologrollen er i endring. De gamle utdanningene sliter med å snu. Agder skal ikke som Tromsø konkurrere om rekruttering mot en utdanning i Trondheim som ville bygges opp samtidig. Det er en overflod av dyktige søkere til akademiske stillinger. I Europa er det økonomisk krise og kutt i universitetsbudsjettene, dyktige forskere får ikke jobb. Fra Storbritannia kan dere, som Tromsø, rekruttere Brexit-flykninger. Fra Sverige kan dere hente folk som vil tjene bedre. Norske psykologer med doktorgrad produseres hele tiden. De fleste av dem blir kliniske spesialister. De nasjonale faglige retningslinjene, RETHOS, garanterer for at dere må få tilført nødvendige midler for å holde kvalitetskrav og bredde. Regjeringen ønsker aktivt å spre utdanningene. Og vi har råd. Investering i utdanning gir liten inflasjon. Psykisk helse er på alle partiers programmer. Snart er det valg. Bedre timing blir det ikke.

Allier dere bredt, Agder, og kjør på!

Motstanden

Prinsippet om nasjonal arbeidsdeling mellom psykologutdanningene er brukt som argument mot etablering i Agder. I 1991 hadde landet fire millioner mennesker og fire psykologutdanninger. Nå har vi fem millioner. Da bør vi ha fem utdanninger. En psykologutdanning per million mennesker er passe arbeidsdeling.

I Norge bygger psykologutdanningene på «scientist-practitioner-modellen» fra 1949, også kalt «Boulder-modellen». Boulder-modellens idé er at forskning skal være en integrert del av klinisk praksis slik at klinikerer kontinuerlig bidrar til å utvide det vitenskapelige grunnlaget for virksomheten. Den er så krevende at Agder ikke kan klare det, sier noen. Men i Norge er jo ikke forskning en integrert del av klinisk praksis. Studentene lærer heller ikke det. Boulder gjelder bare i navnet, ikke i gavnet. Agder behøver ikke bekymre seg.

Den brede kompetansen som UiO, UiB, NTNU og UiT gir, skal visst også være en utfordring for Agder. Nyutdannede psykologer skal kunne utføre selvstendig utredning, behandling – og forebygging – med alle aldersgrupper. Også det er i navnet, ikke i gavnet. Faktum er at praktisk talt alle nyutdannede psykologer skaffer seg systematisk veiledning. Mer selvstendige er de ikke. Påstanden om forebygging faller på egen grunn. De fleste norske psykologer har aldri hatt et eneste kurs i forebyggende psykisk helse.

Den brede kompetansen fra «de fire gamle» skal komme kommunene og distriktene spesielt til gode, er det sagt. I Oslo er bredden ikke større enn at organisasjonspsykologi er tatt helt ut og samfunnspsykologi holdt på et minimum i utdanningen. Skal nyutdannede kommunepsykologer gi konsultasjon til barnehager, skoler og organisasjoner uten å kunne organisasjonspsykologi og til kommuner uten å kunne samfunnspsykologi?

Om status quo er til gode for distriktene, så hvorfor holder så mange psykologer til i Oslo Vest? Hvorfor måtte det utdanning til i Tromsø for å få psykologer i nord? Hvorfor strømmer de ikke til sør?

Vi utdanner ikke psykologer til spesialiserte områder i det norske helsevesen slik det legges opp til i Agder, vi utdanner generalister, har noen påstått. I navnet kanskje, men ikke i gavnet. Åtte av ti nyutdannede psykologer har sin første jobb i spesialisthelsetjenesten. Tilfeldig? Nepppe.

Lommeboka til «de gamle»

Utenforstående skjønner ikke hvor dyr og krevende psykologutdanning er, og hvor flinke vi gamle er, strutter en av motstanderne. Det gjorde de da ELTE-psykologene fra Ungarn skulle integreres i norsk psykologstand også. «De gamle» krevde 2 ½ års tilleggsutdanning til et grådig antall millioner kroner for at de skulle bli som oss. Bent Høie lot seg ikke lure og skar ned til ett år inklusive veiledet praksis. Det gikk fint.

Nå er motstandsmotivet blitt åpent: «Vi kan risikere at det blir færre midler til de eksisterende profesjonsstudiene ...» (Torgalsbøen, 2021). Her er det ikke engasjement for befolkningens psykiske helse som er driveren. Det er lommeboka til «de gamle».

Motstanden handler ikke om å bevare et monopol, sies det. Nå er visst bekymring for norsk samfunnsøkonomi den viktigste driveren. Men ingen har forsøkt seg på et samfunnsøkonomisk regnskap ved å etablere psykologutdanning i Agder. Det trenger vi heller ikke. Intet samfunnsregnskap kunne legitimert etableringen i Tromsø. Slik blir det i Agder også. Vedtak som dette er politiske og bør styres av befolkningens behov.

Jeg har vært med på å bygge opp flere forsknings- og utdanningsinstitusjoner, bl.a. Institutt for medisinske atferdsfag, UiO, Institutt for psykologi, UiT, og Divisjon for psykisk helse, FHI. Skal Agder få dette til, bør de fundere virksomheten lokalt, gjøre noe ikke alle andre kan gjøre like bra, finne nye måter å gjøre det på, samarbeide med naboene, være best og skinne fort. Enkleste vei dit er å begynne med å etablere en tilleggsutdanning for alle fra inn- og utland med relevant bachelor-/masterkombinasjon i psykologi.

Den 15. september 1988 sa IOC-president Juan Antonio Samaranch de bevingede ord: «The descision is Lillhammer». Før storingsvalget vil jeg høre statsråd Guri Melby si: «Beslutningen er Agder», og deretter Agder-rector Sunniva Whittaker: «Vi sa vi kunne gjøre det, så vi gjorde det!»

Lykke til, Universitetet i Agder!

Referanser

- Albee, G.W. (2000). «The Boulder Model's Fatal Flaw». *American Psychologist*, 55(2), 247–248. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.2.247>
- Frank, G. (1984). The Boulder Model: History, rationale, and critique. *Professional Psychology: Research and Practice*, 15(3), 417–435. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.15.3.417>
- Frank G. (1986). The Boulder Model Revisited. *Psychological Reports*, 59(2), 407–413. <https://doi.org/10.2466/pr0.1986.59.2.407>
- Perry, N.W. (1987). The New Boulder Model: Critical element. *The Clinical Psychologist*, 40(1), 9–11. <https://doi.org/10.1037/e550632011-006>
- Shapiro, D.S. (2002). «Renewing the scientist-practitioner model». *Psychologist*, 15(5), 232.
- Torgalsbøen, A.-K. (2021). Jakten på psykologutdanningen. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 58, 516–517.